

Laura Verbrugge
Jeroen van Delft
Ben Crombaghs
Sander Bouwens
& Wilbert Bosman

Belang van publiekscommunicatie voor succesvolle bestrijding van invasieve exoten

Communicatie kan het verschil maken tussen een tamelijk soepel verlopende bestrijdingsactie en een project met veel maatschappelijke onrust. Communicatiemiddelen worden steeds meer ingezet, maar niet altijd op de juiste manier.

Dit artikel analyseert enkele recente casussen van bestrijding van invasieve exoten om antwoord te geven op de volgende vraag: welke communicatiemiddelen zijn effectief om burgers te informeren en mobiliseren tijdens lokale bestrijding van invasieve exoten?

Nut en noodzaak van communiceren

Invasieve exoten kunnen schade toebrengen aan de natuur, economie en volksgezondheid en worden daarom bestreden (Leuven et al., 2017). Sinds vorig jaar gebiedt Europese regelgeving de EU-lidstaten om soorten op de Unielijst vroegtijdig te signaleren en te elimineren. Als dit niet (meer) mogelijk is, dan zijn maatregelen nodig voor populatiebeheersing en het voorkomen van verdere verspreiding. Deze maatregelen zijn gericht op soorten die incidenteel of op enkele plekken in Nederland aanwezig zijn, bijvoorbeeld de muntjak (*Muntiacus reevesi*), maar ook op soorten die hier al wijdverspreid voorkomen, zoals invasieve waterplanten (de Hoop et al., 2017).

In de laatste jaren worden er steeds meer bestrijdingsacties in Nederland uitgevoerd. De praktijk leert dat een gebrek aan draagvlak bij en participatie door burgers een belangrijke oorzaak kan zijn van vertraging. Dit was bijvoorbeeld het geval bij de bestrijding van een kleine populatie huiskraaien (*Corvus splendens*) in Hoek van Holland, waarbij tegenstanders veel aandacht kregen in de media waardoor de bestrijdingsactie

werd tegenwerkt. In dit geval ontbrak een communicatiestrategie, met als gevolg dat deze ad hoc en reactief plaatsvond (Vane & Runhaar, 2016). Een verklaring hiervoor is dat inspanningen bij bestrijding vooral gericht zijn op de uitvoering en de effectiviteit van de betreffende maatregelen en de monitoring na afloop. Het maken van afspraken over interne en externe communicatie met alle betrokkenen biedt grote voordelen gedurende het verloop van het project, maar toch gebeurt dit niet structureel. Wat maakt communiceren over exotbestrijding nu zo lastig?

Een belangrijke reden is dat ten tijde van bestrijding de schade van een soort vaak nog niet zichtbaar is. Het ontbreken van dit 'bewijs' kan ervoor zorgen dat de publieke bewustwording laag is en dat maatschappelijk draagvlak ontbreekt. Een tweede factor betreft de aibaarheid van de soort. Uit onderzoek blijkt dat het draagvlak bij burgers voor bestrijding van uitheemse vogels en zoogdieren lager is dan bij planten en insecten (Verbrugge et al., 2013). Emoties spelen een belangrijke rol en kunnen leiden tot uitgebreid protest tegen maatregelen en

negatieve publiciteit hierover. Een derde reden is dat het soms moeilijk is uit te leggen waarom er op sommige plekken wel wordt ingegrepen en op andere juist niet (Siebel & Rijks, 2017). Dit kan te maken hebben met bepaalde natuurdoelstellingen in een gebied (met inconsistenties als gevolg van onduidelijkheid over regels en verantwoordelijkheid), en met verschillen in aanpak tussen overheden (de Hoop & Leuven, 2017).

Een juiste communicatiestrategie

In de samenleving zijn er verschillen in kennis en opvattingen over exoten en natuurbeheer. De aanname dat meer informatie over invasieve exoten direct leidt tot meer draagvlak voor beheer is niet altijd juist. Hoe meer iemand weet over exoten hoe beter hij of zij zich een beeld kan vormen van het onderwerp, maar dit kan zowel een positieve, negatieve als genuanceerde houding richting bestrijding opleveren. Het is daarom belangrijk om goed na te denken over een communicatiestrategie. De vragen die daarbij centraal staan: wat wil je communiceren (boodschap) aan wie (doelgroep), op welke manier (kanaal) en waarom (doel)? Het belang van doelgerichte communicatie is eerder ondervonden binnen twee Europese projecten, INVEXO en AlterIAS. INVEXO was een samenwerking van Vlaamse en Nederlandse overheden, beheerders en onderzoekers met als doel kennis te ontwikkelen en te delen over kosteneffectieve bestrijding van vier probleemsoorten. De

Foto 1 & 2. Bij beide particulieren in Baarlo vereiste het verwijderen van de populatie brulkikkers ingrijpende maatregelen. Inlevingsvermogen in de effecten van de maatregelen en het opbouwen van een vertrouwensband is hierbij van groot belang. De foto's tonen een particuliere tuinvijver voor (links) en direct na (rechts) het verwijderen van vrijwel de gehele water- en oevervegetatie. Door medewerking van de particulier konden 329 (juvenile en adulte) brulkikkers en 1874 volgroeide larven succesvol worden verwijderd (foto's: Ben Crombaghs).

belangrijkste aanbevelingen op het vlak van communicatie waren: samenwerken met belanghebbenden, rekening houden met percepties en een strategie op maat ('geval per geval, op het juiste moment'; INVEXO, 2013). Het AlterIAS-communicatieproject was gericht op het vergroten van bewustwording over de problematiek van invasieve planten in de professionele groensector in België. De resultaten waren positief, maar bleven beperkt tot specifieke doelgroepen. De conclusie luidde dat een breder publiek andere communicatiemiddelen vereist (AlterIAS, 2013).

Communiceren met burgers over exoten kan verschillende doelen hebben, bijvoorbeeld het vergroten van bewustwording over de risico's van exoten vooraf of tijdens een bestrijdingsactie. Hierbij wordt de communicatie als instrument ingezet om een boodschap te zenden naar een breed publiek. Interactieve communicatie gaat uit van het uitwisselen van informatie over en weer. Een voorbeeld hiervan is het Signaleringsproject Exoten met de nieuwsbrief 'Kijk op Exoten' (van Delft, 2016), waarbij het doel is om vrijwilligers te mobiliseren voor het vergroten van het waarnemersnetwerk in Nederland. Ook bij het ontwerp en de uitvoering van bestrijdingsacties is interactie gewenst, zeker als de hulp van burgers nodig is. In dit artikel beschrijven we een drietal voorbeelden van succesvolle bestrijdingsacties in Nederland waarbij publiekscommunicatie een belangrijke rol heeft gespeeld. Deze drie casussen (Amerikaanse stierkikker, Pallas' eekhoorn en zonnebaars) omvatten een divers palet aan soorten met verschillen in aibaarheid, bestrijdingsstrategie, locatie en schaalgrootte, en overlast voor burgers. Op basis van de bevindingen geven we aanbevelingen over communicatiemiddelen die bij toekomstige bestrijdingsacties ingezet zouden kunnen worden.

Amerikaanse stierkikker

AANLEIDING BESTRIJDING

De Amerikaanse stierkikker (*Lithobates catesbeianus*), voorheen Amerikaanse brulkikker, komt uit Noord-Amerika. De soort is in Europa ingevoerd voor consumptie (kikkerbilden) en als vijver- en huisdier. Ontsnapte exemplaren blijken zich, verspreid over de wereld, invasief te gedragen. In de jaren negentig is de import van stierkikkers in de EU verboden en recentelijk is de soort opgenomen op de Unielijst met 'exoten van EU-belang'. De risico's bestaan uit bedreiging van de inheemse biodiversiteit door predatie, concurrentie en ziekteoverdracht. Een subjectieve factor is de geluidsoverlast die mensen ervaren. In september 2010 werd voor het eerst in twintig jaar voortplanting van stierkikkers in Nederland waargenomen in Baarlo. Voortplanting vond in twee particuliere vijvers plaats en verspreid door het dorp werden kleinere aantallen dieren gevonden (Creemers, 2011). Nadat de soort door RAVON binnen de bebouwde kom van Baarlo was vastgesteld, is hij vanaf voorjaar 2011 bestreden door RAVON en Natuurbalans-Limes Divergens. Daarbij was het doel de populaties volledig te elimineren (van Delft et al., 2016). De weggevangen dieren zijn uiteindelijk gedood.

COMMUNICATIE

Direct na de ontdekking in 2010 werd door RAVON een bijeenkomst georganiseerd waarbij alle professioneel betrokkenen werden uitgenodigd: het Team Invasieve Exoten van het ministerie, Provincie Limburg, gemeente Peel en Maas, Waterschap Peel en Maasvallei (thans Waterschap Limburg) en Limburgs Landschap. Dit leverde snel een compleet beeld op van alle ideeën, wensen en eventuele gevoeligheden en resulteerde in een gezamenlijk gedragen plan van aan-

pak, evenals het beschikbaar komen van financiële middelen en materialen. Gezien de directe relatie met het dorp en de directe omgeving, werd het noodzakelijk gevonden om veel aandacht aan communicatie richting de bewoners te besteden. RAVON stelde een herkenningkaart op en de gemeente zorgde voor verspreiding huis-aan-huis en dat de lokale media hier aandacht aan besteedden. Daarnaast zijn er twee informatieavonden voor bewoners georganiseerd die door tientallen mensen zijn bezocht. De eerste met als doel om draagvlak te creëren onder bewoners voor de voorgenomen bestrijding, om toestemming te krijgen voor het betreden van tuinen en om eventuele waarnemingen te verzamelen. De tweede avond diende om de resultaten van onderzoek en bestrijding te delen en om met bewoners van gedachten te wisselen over het verloop van de bestrijding.

Met de eigenaren van vijvers met stierkikkers is intensief contact geweest, zowel telefonisch, per mail als via diverse bezoeken. Op deze manier werd maximaal rekening gehouden met de wensen en eisen van de bewoners, die erg verschillend bleken. Eén van de eigenaren wilde dat de bestrijding zo snel mogelijk substantiële schade aan de tuin opleverde (die hersteld werd). Bij een tweede particulier was, gezien de dimensies van de poel, een snelle actie niet mogelijk. De consequentie was dat het enkele jaren zou duren voordat alle dieren weg zouden zijn. Voor het effectief wegvangen van de brulkikkers diende bovendien vrijwel de gehele water- en oevervegetatie te worden verwijderd (foto 1 & 2). Een goede vertrouwensband bleek van onschatbare waarde, zodat medewerkers van stichting RAVON en Natuurbalans materialen op het terrein konden opslaan, op ieder moment terecht konden en zelfs op actieve

medewerking bij het wegvangen konden rekenen. De inzet van enkele Limburgse en Brabantse medewerkers kwam het communicatieproces beslist ten goede. Tot slot is, als blijk van waardering, één van de bewoners ook een platform geboden in een themanummer over invasieve exoten van het tijdschrift *Natura*.

Behalve communicatie met professioneel betrokkenen en bewoners is er ook veel publiekscommunicatie geweest via zowel de landelijke als de regionale en lokale media. Succesfactoren hierbij waren openheid van zaken, het tonen van volwassen brulkikkers om een beeld te geven van de grootte die deze kikker kan bereiken en een gedegen voorbereiding vanuit de organisaties binnen het bestrijdingsproject, op de te verwachten vragen.

Pallas' eekhoorn

AANLEIDING BESTRIJDING

De Pallas' eekhoorn (*Callosciurus erythraeus*) komt uit Zuidoost-Azië. Deze eekhoornsoort gedraagt zich buiten zijn oorspronkelijke verspreidingsgebied in verschillende landen invasief. Mede daarom is de soort op de Unielijst voor bestrijding in Europa geplaatst. In 2008 werd in de nabijheid van Weert een populatie Pallas' eekhoorns ontdekt, die mogelijk een bedreiging vormde voor de inheemse rode eekhoorn (*Sciurus vulgaris*) (Dijkstra & Dekker, 2008). Verschillende bewoners meldden dat ze aanvankelijk alleen de rode eekhoorn in de tuin hadden, vervolgens een paar jaar beide soorten naast elkaar en uiteindelijk werd alleen de Pallas' eekhoorn waargenomen. De populatie was naar alle waarschijnlijkheid ontstaan uit enkele individuen die zijn ontsnapt bij een lokale dierenhandelaar. De Zoogdiervereniging kreeg in 2011 opdracht om de populatie weg te vangen (Dijkstra & La Haye, 2017). Eind 2011 is gestart met het levend vangen van de dieren met behulp van vangkooien. De gevangen Pallas' eekhoorns zijn vervolgens gesteriliseerd in een opvangcentrum in België, waarna de dieren zijn opgevangen in dierenparken en opvangcentra in binnen- en buitenland (Dijkstra & La Haye, 2017).

COMMUNICATIE

Met behulp van flyers, lokale huis-aan-huisbladen en de lokale radio-omroep zijn inwoners van Weert vanaf het begin geïnformeerd over de wegvangactie en opgeroepen om waarnemingen van Pallas' eekhoorns te melden. Dit leverde 110 meldingen op. In de

meeste gevallen ging het daarbij ook daadwerkelijk om deze soort. In één geval betrof het een Amerikaanse rode eekhoorn (*Tamiasciurus hudsonicus*), welke ook weggevangen is. Tevens is een informatieavond georganiseerd waar 25 omwonenden geïnformeerd zijn over het hoe en waarom van de actie. In diverse media-uitingen en tijdens de informatieavond is uitgelegd dat de exotische eekhoorns schade toebrengen aan de inheemse fauna en gebouwen. Daarnaast is gekozen voor een diervriendelijke oplossing door de gevangen en gesteriliseerde dieren in dierentuinen te plaatsen. Hierdoor bleef maatschappelijke weerstand nagenoeg geheel uit. De vangkooien waren voorzien van stickers met informatie over het project en contactgegevens indien mensen vragen hadden.

Bij een vangactie is het vangen van de laatste dieren bijzonder precair. Wanneer er een klein aantal dieren over het hoofd wordt gezien, kan de populatie in korte tijd weer uitgroeien en is al het werk voor niets geweest. In de laatste periode van de actie zijn daarom alle omwonenden die eerder meldingen hadden doorgegeven gebeld met de vraag of ze recentelijk nog Pallas' eekhoorns hadden waargenomen. Ook zijn opnieuw berichten geplaatst in een aantal huis-aan-huisbladen. Dit resulteerde in vijftien nieuwe meldingen. In de meeste gevallen bleek het echter om waarnemingen van de inheemse rode eekhoorn te gaan. Het betrekken van omwonenden vraagt ook om nazorg. Nadat lange tijd geen Pallas' eekhoorns meer werden gezien en voorzichtig kon worden geconcludeerd dat de populatie weggevangen was, is voor alle betrokkenen en melders begin 2016 een afsluitende informatieavond georganiseerd met de resultaten

van het project. Door hen te informeren over de resultaten wordt blijk gegeven van waardering voor hun inzet en kunnen vragen beantwoord worden.

Zonnebaars

AANLEIDING BESTRIJDING

De zonnebaars (*Lepomis gibbosus*) is een vissoort uit Noord-Amerika, die jarenlang als vijver- en aquariumvis is verkocht. Ze vormt een bedreiging voor amfibieën, vissen en ongewervelden (Bosman, 2003; van Kleef et al., 2008). Voor het behoud van de inheemse biodiversiteit is er behoefte aan kennis over bestrijdingsmogelijkheden en hebben ook reeds (experimentele) bestrijdingen plaatsgevonden (van Kleef & van Delft, 2012). Eén van deze projecten vond plaats in het Rauwven, een zwakgebufferd ven in de huidige Brabantse gemeente Meijerijstad. In 1992 is dit ven uitgediept, omdat men het te vaak droog vond vallen. Dit heeft de vestiging van zonnebaars in de kaart gespeeld. Na introductie van deze vis ging de rijke amfibieënfauuna bestaande uit 9 soorten, waaronder zeldzame en karakteristieke als knoflookpad (*Pelobates fuscus*), kamsalamander (*Triturus cristatus*), poelkikker (*Pelophylax lessonae*) en heikikker (*Rana arvalis*), hard achteruit (Bosman, 2003). De uiterst zeldzame knoflookpad verdween zelfs volledig. In een nauwe samenwerking van Waterschap de Aa, de toenmalige gemeente Veghel, RAVON, Hengelsportvereniging Erp, IVN, Poelenwerkgroep Gemert-Bakel en een beroepsvisser is een rigoureuze bestrijdingsactie en verondieping van het ven uitgevoerd. Tegelijkertijd startte RAVON een landelijke communicatieactie om de problematiek onder de aandacht te brengen.

Foto 3. Werkzaamheden voor het verondiepen van het Rauwven als afsluiting van de zonnebaarsbestrijding (foto: Wilbert Bosman).

Activiteit	Doelgroep	Doel	Casus
Verspreiding flyers / herkenningskaart: lokaal huis-aan-huis	Omwonenden	Informatie soortherkenning verspreiden Oproep doorgeven waarnemingen	Amerikaanse stierkikker Pallas eekhoorn
Informatieavond	Omwonenden	Bij aanvang: - Informeren en vergroten draagvlak - Aanwijzingen mogelijke vindplaatsen - Toestemming betreden tuinen Na afloop: - Dialoog en blijk van waardering - Delen onderzoeksresultaten	Amerikaanse stierkikker Pallas eekhoorn
Persoonlijk contact (huisbezoek, e-mail, telefoon)	Tuineigenaren	Vertrouwendband opbouwen Ontwerpen bestrijdingsactie	Amerikaanse stierkikker Pallas eekhoorn
Berichtgeving lokale media	Omwonenden / bezoekers	Informeren en vergroten draagvlak Oproep doorgeven waarnemingen Terugkoppeling resultaten wegvangactie	Amerikaanse stierkikker Pallas eekhoorn Zonnebaars
Berichtgeving landelijke media, o.a. Natuurberichten, kranten, TV	Breed publiek	Informeren en vergroten draagvlak	Amerikaanse stierkikker Pallas eekhoorn Zonnebaars
Lobby naar de handel	Verkooppunten	Stoppen verkoop en terugkoppeling	Zonnebaars
Informatie op locatie (informatieborden / stickers)	Omwonenden / bezoekers	Informeren en vergroten draagvlak	Pallas' eekhoorn Zonnebaars

Tabel 1. Overzicht van communicatieactiviteiten, doelgroepen, doelen en de casussen waarin de activiteiten zijn toegepast.

COMMUNICATIE

Gezien de omvang van de bestrijdingsactie, waarbij duizenden dieren werden gevangen en enorme volumes water zijn weggepompt, is onder leiding van het waterschap een communicatieplan opgesteld. Hierbij werd rekening gehouden met de gevoeligheden rond het doden van de weggevangen vissen en het voorkomen van onwenselijke confrontaties voor wandelaars in het gebied. Het doel was het publiek zo goed mogelijk te informeren, maar wel op enige afstand te houden in het veld, zodat de werkzaamheden goed uitgevoerd konden worden. Om die reden werd het bosperceel waarin het weggepompte water uit het ven werd geloosd met linten afgezet, zodat het verzamelen van meegespoelde vissen niet werd verstoord. Vanaf het begin is veel aandacht besteed aan het scherp formuleren van de problematiek en van de doelstelling, namelijk de volledige verwijdering van de zonnebaars én het verondiepen van het ven (foto 3). Ook is vooraf nagedacht over kritische momenten zowel in de communicatie als wat betreft de situatie in het veld: hoe organiseer je zo goed en correct mogelijk de vangst en afvoer van duizenden vissen in een publiek toegankelijk bosgebied? En hoe kan je de zonnebaarsen zo verantwoord mogelijk doden? Vervolgens zijn de lokale media voorafgaand aan de actie op de hoogte gebracht. Tijdens de werkzaamheden was de regionale radio en televisie aanwezig. Ook landelijk kreeg de actie aandacht in geschreven media en op televisie. Tegelijk met de lokale activiteiten startte RAVON, ondersteund door Sovon, De Vliederstichting, EIS-NL en Stichting Bargerveen, een landelijke actie waarbij alle tuin-

en aquariumcentra zijn aangeschreven met het verzoek de verkoop van deze vis vrijwillig te staken. Enkele verkooppunten deden dat. Stichting Bargerveen, RAVON en diverse terreinbeheerders waaronder Bosgroep Zuid Nederland en Staatsbosbeheer bleven actief met de zonnebaarsproblematiek. Aanhoudende aandacht voor de problemen die de zonnebaars veroorzaakt – onder meer een televisie-item in ‘Een Vandaag’ – zorgden voor een vrijwillig aangekondigde verkoopstop door Aquadistri, een grote distributeur van aquarium- en vijverproducten in Nederland, en door Intratuin. Dit is direct in Natuurberichten (www.natuurbericht.nl) naar buiten gebracht, inclusief de bijbehorende pluim voor deze verantwoordelijke beslissing.

Lessen voor projectcommunicatie

Er zijn meerdere lessen te trekken uit deze voorbeeldcasussen. Eén van de belangrijkste is dat er meerdere communicatietrajecten langs elkaar lopen, met verschillende doelstellingen en doelgroepen (tabel 1). De inzet van lokale media is in alle voorbeelden erg belangrijk gebleken bij het informeren van omwonenden, het vergroten van draagvlak en daarnaast ook voor het verzamelen van waarnemingen. Bij projecten waar het nodig is om in te grijpen op particulier terrein, is het zeer waardevol om snel een informatieavond te organiseren om de controle te houden over een transparante en correcte informatiestroom. Door deze proactieve houding neemt ook de kans op correcte berichtgeving in de media toe. Bovendien weten bewoners wie ze kunnen benaderen met vragen. Een goede voorbereiding is het halve werk en dit geldt ook voor het starten van een

communicatietraject. Een bewuste aanpak heeft een aantal kenmerken: (1) alle belanghebbenden vanaf het begin betrekken, (2) een gezamenlijke doelstelling formuleren, (3) het aanwijzen van één woordvoerder, die wel continu terugkoppelt naar de andere participerende organisaties, en (4) gezamenlijk nadenken over de te verwachten vragen en knelpunten vanuit het publiek en de media. Dit vergt een aanzienlijke investering in tijd en menskracht en vormt daarom een belangrijk aandachtspunt in de begroting van een project.

Medewerking vragen van particulieren en andere terreinbeheerders blijft gevoelig, met name als het gaat om het betreden van andermans terrein. Zelfs in het geval dat er bevoegdheid is om in te grijpen, loont het om te investeren in persoonlijke relaties en wederzijds vertrouwen. Bij dit type projecten is het vooraf vaak lastig in te schatten hoeveel tijd dit gaat kosten. In de stierkikker-casus bestond bij RAVON de bereidheid om hierin te investeren, voordat er van een project sprake was. Toen het project liep, hebben Natuurbalans-Limes Divergens en RAVON zich extra ingespannen om de communicatie met betrokkenen duurzaam goed te laten verlopen en dat was de sleutel tot succesvolle communicatie rond bestrijding. Bij bestrijdingsacties met een specifiek regionaal karakter en veel persoonlijk contact met burgers is het bovendien raadzaam om lokale medewerkers in te zetten.

Kennis over wat er leeft onder de doelgroep is uitermate belangrijk bij het ontwerpen van een bestrijdings- en communicatieplan. Dit was duidelijk bij de Pallas' eekhoorn, waar de keuze is gemaakt voor opvangen in plaats van doden van de dieren. Hierdoor

was er weinig weerstand en veel bereidheid om mee te werken. De keerzijde van het levend vangen, transporteren, steriliseren en plaatsen van de dieren in dierentuinen is dat de dieren daarbij stress ervaren. Achteraf kan de vraag worden gesteld wat diervriendelijker is: euthanaseren of plaatsen in kooien. Bij een bestrijdingsactie van de Pallas' eekhoorn in België is vanwege het grote aantal dieren besloten om de dieren onder toezicht van een dierenarts te verdoven en humaan te doden met CO₂ (Adriaens et al., 2017). Dit laat zien dat doden wel een alternatief kan zijn, hoewel dit dan uitermate doordacht gecommuniceerd moet worden. Bij exoten wordt, met name in de media, vaak de economische schade benadrukt. Dit is voor het overtuigen van bewoners niet altijd afdoende, omdat schade niet altijd zichtbaar is of burgers zich niet rechtstreeks financieel benadeeld voelen (bijv. kosten van waterschappen voor bestrijding invasieve waterplanten). Het is daarom belangrijk om ook de niet-economische argumenten te benoemen, zoals de schade voor lokale natuurwaarden (zonnebaars en stierkikker). Daarnaast is het duidelijk benoemen van de overlast die een soort (zeer) lokaal kan veroorzaken, zoals knaagschade en geluids-overlast (Pallas' eekhoorn en stierkikker), effectief gebleken.

Tot slot willen we benadrukken dat bestrijding alleen effectief is in combinatie met maatregelen om nieuwe introducties te voorkomen en vroegtijdig te kunnen signaleren. Brede informatieverstrekking, ook als een soort (in bepaalde delen van het land) niet verwacht wordt, is zinvol om een nieuwe kolonisatie van een exoot zo snel mogelijk vast te stellen. Zo was de ontdekking van de stierkikker in Nederland mede te danken aan de media-aandacht tijdens het Vlaams-Nederlandse exotenproject INVEXO in 2009 en 2010. De Baarlose particulier die de vreemde kikkervissen in zijn vijver online ging opzoeken, kwam op die manier bij RAVON terecht. De zonnebaars-casus liet zien dat een beroep doen op verantwoord ondernemen kan werken; individuele tuincentra en ketens blijken, op basis van steekhoudende argumenten, bereid om een inperking van hun assortiment te accepteren.

Literatuur

Adriaens, T., Y. Verzelen, S. Pieters & J. Stuyck, 2017. Pallas' eekhoorn uitgeroeid in Dadizele (West-Vlaanderen). *De Levende Natuur* 118(4): 130-132.

AlterIAS, 2013. After LIFE – communicatiepro-

gramma 2014-2018. LIFE INF/B/000052. December 2013.

Bosman, W., 2003. Het Rauwven, een exotisch ven in het beekdal van de Aa. *RAVON* 5(3): 33-36.

Creemers, R., 2011. Brulkikkers in Baarlo 2010-2011. Rapport Stichting RAVON, Nijmegen in opdracht van Team Invasieve Exoten, provincie Limburg, Waterschap Peel en Maasvallei, gemeente Peel en Maas.

Delft, J.J.C.W. van, A. van Rijsewijk, J. Herder & R.C.M. Creemers, 2016. Surveillance Amerikaanse brulkikker 2016. Stichting RAVON rapportnummer 2016.105. Stichting RAVON, Nijmegen.

Delft, J.J.C.W. van, 2016. Eindrapportage Signaleringsproject Exoten 2015-2016. VOFF in opdracht van Bureau Risicobeoordeling en Onderzoeks-programmering (BuRO), Team Invasieve Exoten van De Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit van het Ministerie van Economische Zaken. VOFF, Nijmegen.

Dijkstra, V. & J.J.A. Dekker, 2008. Risico-assessment uitheemse eekhoorns. VZZ rapport 2008.10. Zoogdierverseniging, Arnhem.

Dijkstra, V. & M. La Haye, 2017. Wegvangen van Pallas' eekhoorn bij Weert. *De Levende Natuur* 118(4): 132-133.

Hoop, L. de & R.S.E.W. Leuven, 2017. Europese aanpak van invasieve exoten voor instandhouding inheemse biodiversiteit en ecosysteemdiensten. *Tijdschrift Natuurbeschermingsrecht* 1: 5-10.

Hoop, L. de, J. van der Loop, J. Matthews, G. van der Velde, R.S.E.W. Leuven, 2017. Europese regelgeving voor beheer van invasieve exoten. *De Levende Natuur* 118(4): 112-116.

INVEXO, 2013. Geval per geval – op het juiste moment. Eindrapport van de Invexo-casus 'Communicatie', maart 2013.

Kleef, H. van, G. van der Velde, R.S.E.W. Leuven & H. Esselink, 2008. Pumpkinseed sunfish (*Lepomis gibbosus*) invasions facilitated by introductions and nature management strongly reduce macroinvertebrate abundance in isolated water bodies. *Biological Invasions* 10: 1481-1490

Kleef, H.H. van & J.J.C.W. van Delft, 2012. Naar bestrijdingsmogelijkheden van de Zonnebaars. *De Levende Natuur* 113(2): 40-44.

Leuven, R.S.E.W., H. Siebel, M. Rijks, H. Runhaar, B. van Tooren & I. Schimmel, 2017. De toekomst van exoten. *De Levende Natuur* 118(4): 164.

Siebel, H.N. & M.H. Rijks, 2017. Hoe om te gaan met invasieve exoten in natuurbeheer? *De Levende Natuur* 118(4): 122-125.

Vane, M. & H.A.C. Runhaar, 2016. Public support for invasive alien species eradication programs: insights from the Netherlands. *Restoration Ecology* 24(6): 743-748.

Verbrugge, L.N.H., R.J.G. van den Born & H.J.R. Lenders, 2013. Exploring public perception of non-native species from a vision of nature perspective. *Environmental Management* 52(6): 1562-1573.

Summary

The importance of communication to the public for successful eradication of invasive species

A lack of public support for eradication measures and citizen participation may cause serious delays or ineffective invasive species control. Communication to the public about eradication campaigns is important, but can be challenging. We use examples of successful eradication projects, i.e. American bullfrog (*Lithobates catesbeianus*), Pallas' squirrel (*Callosciurus erythraeus*) and Pumpkinseed sunfish (*Lepomis gibbosus*), to illustrate important considerations when establishing an effective communication plan. These include (1) a shared understanding of the goals and execution of communication activities among stakeholders, and (2) investment of time and local resources to develop relationships with community members. Another important issue is to inform the public how to prevent new introductions of invasive species.

Dr. L.N.H. Verbrugge
Radboud Universiteit en
Nederlands Expertise Centrum Exoten
Postbus 9010
6500 GL Nijmegen
L.verbrugge@fnwi.ru.nl

Drs. J.J.C.W. van Delft
Stichting RAVON en
Nederlands Expertise Centrum Exoten
Postbus 1413
6501 BK Nijmegen
J.v.Delft@ravn.nl

Ir. B.H.J.M Crombaghs
Ecologisch Adviesbureau Natuurbalans
Limes Divergens BV en
Nederlands Expertise Centrum Exoten
Postbus 6508
6503 GA Nijmegen
Crombaghs@natuurbalans.nl

Drs. S.J. Bouwens
Zoogdierverseniging en
Nederlands Expertise Centrum Exoten
Postbus 6531
6503 GA Nijmegen
sander.bouwens@zoogdierverseniging.nl

Drs. W. Bosman
Stichting RAVON
Postbus 1413
6501 BK Nijmegen
W.Bosman@ravn.nl